

Логоритміка: історія та сьогодення

Виникнення та розвиток логоритміки

Сьогодні для надання допомоги дітям із вадами мовлення використовують різноманітні методи та прийоми, зокрема вправи логопедичної ритміки.

Ще на початку ХХ століття в багатьох країнах Європи набула поширення програма ритмічного виховання, відома як *метод ритмічної гімнастики*.

Її створив швейцарський педагог і музикант, професор Женевської консерваторії — Еміль Жак-Далькроз.

Сутність цієї методики полягає в тому, що завдяки поєднанню ритму, музики та руху було розв'язано завдання «виховання ритму за допомогою ритму» спочатку у музикантів, а потім — у звичайних дітей, починаючи з дошкільного віку.

За допомогою спеціально дібраних вправ Е. Жак-Далькроз розвивав у малюків музичний слух, пам'ять, увагу, чуття ритму, пластичну виразність рухів. У комплексі вправ керівним і формотворчим початком Далькроз вважав музику. Подальший розвиток системи Далькроза отримала в роботах його учнів — Н. Г. Александрової та В. О. Гринер.

У 1930-ті—1940-ві роки систему музично-ритмічного виховання в тодішньому Радянському Союзі розробляли педагоги-ритмісти (Н. Г. Александрова, В. О. Гринер, Н. П. Збруєва, Є. В. Конорова, М. О. Румер, Е. П. Шепулін), які обов'язково враховували у своїй роботі наведені далі особливості.

1. Вікові (дошкільна й шкільна секція) та статеві особливості.
2. Професійні особливості (заняття ритмікою за специфікою різняться у художніх, музичних, хореографічних та театральних школах і училищах).
3. Моторна та інтелектуальна обдарованість учнів. Н. Г. Александрова підкреслювала, що заняття ритмікою з «дефективними» дітьми мають будуватися за іншими принципами, ніж із «нормальними».
4. Заняття ритмікою повинні виховувати почуття колективізму.
5. Ритміка дає змогу дитині проявити себе у рухах не тільки зачених, а й у нових.

У 1950—1960-ті роки систему музично-ритмічного виховання дошкільнят на теренах СРСР розробляли Н. О. Ветлугіна, О. В. Кенеман та їхні учні.

Із часом з ритмічної гімнастики та музично-ритмічного впливу виокремилася лікувальна ритміка.

Піонером уведення лікувальної ритміки в систему лікування пацієнтів став акаадемік, видатний психіатр Василь Олексійович Гіляровський. Під його керівництвом 1926 року в Спеціалізованій клінічній лікарні № 8 ім. З. П. Соловйова (м. Москва, Росія) було впроваджено особливу систему лікувальної ритміки для дітей і дорослих.

Подібну лікувальну ритміку почали застосовувати і в логопедичних установах. Спочатку її використовували в роботі з дітьми, які страждали на заїкання.

Наприклад, у заїкуватих дітей 12—15 років було виявлено пошушення моторики, а відтак — запропоновано систему фізичних вправ для усунення заїкання у таких дітей.

У 1960-ті роки польський логоритміст Аврелія Розенталь спробувала ввести елементи ритмопластики в логопедичну роботу. У своїй терапевтичній програмі вона використовувала новий спосіб коригування мовлення — логоритміку, який спирається на поєднання слова та музичного ритму, отже — містив як запрограмований, так і імпровізований музичний матеріал.

Іще одним прихильником ідей Е. Жак-Далькроза був німецький композитор, музикант і педагог Карл Генріх Марія Орф.

Його методична концепція полягала у максимальному розвитку активності дітей через музику й танець. Заняття були засновані на синтезі слів, музики й руху, до того ж рухи поєднувалися з ритмічним промовлянням, співом та грою на простих музичних інструментах.

Перевагою цього методу є використання творчих можливостей дитини та зображення малюка естетичними емоціями. Концепцію Орфа до сьогодні всебічно застосовують: її елементи є складовою програм дошкільних навчальних закладів Європи.

1976 року було створено навчально-методичний фільм «Логопедична ритміка в дитячому садку» (автор сценарію Г. О. Волкова). Наведений у цій кінострічці різноманітний логоритмічний матеріал можна використовувати в коригувальній роботі для усунення функціональної дислалії (роздладу мовлення, що виявляється в порушенні вимови звуків), стертої форми дизартрії (нерозбірливого мовлення) та заїкання.

Сучасна логоритміка

Отже, із плином часу логопедичну ритміку дедалі активніше використовували в різноманітних реабілітаційних методиках як один із самостійних засобів коригувального впливу. Тому сьогодні доцільно застосовувати досвід учених, педагогів, фізіологів та лікарів для виправлення вад мовлення у дітей, зокрема — починати цю роботу ще в дошкільному навчальному закладі.

Поєднання музики, руху та слова у логоритміці відбувається по-різному, але якою б не була частка музики та слова, музики та руху у вправах — усі вони в комплексі формують та впорядковують рухову сферу дитини й позитивно впливають на її особистість та мовлення. У дитячому садку компенсуючого виду зі спеціалізацією «логопедія» або комбінованого типу логоритмічні заняття є однією з основних форм організації музичного виховання, навчання та розвитку.

Симбіоз слова, музики та руху в логоритміці заради подолання вад мовлення дошкільника має на меті: 1) поєднати у свідомості дитини мовлення з рухом і музичним ритмом; 2) розвинути основні рухи малюка; 3) розвинути музично-ритмічне чуття дитини.

Досягнення цієї мети можливе, якщо успішно працювати над складовими кожної з них.

1. Зв'язок мовлення з рухом і музичним ритмом	1) Розвиток дихання, голосу, артикуляції; 2) координація рухів зі словом; 3) виразність рухів і мовлення; 4) координація співу з ходьбою; 5) розвиток уяви та творчих здібностей
2. Розвиток основних рухів	1) Формування правильної постави; 2) опанування різних видів ходьби; 3) формування та розвиток уміння орієнтуватися у просторі, правильно перешиковуватися; 4) набуття навичок виразного руху; 5) розвиток дрібної моторики руки
3. Розвиток музично-ритмічного чуття	1) Активізування уваги; 2) набуття зміння зображати характер ритму в русі та мовленні; 3) визначення чуття музичного ритму

Наприклад, для того щоб поєднати у свідомості дитини мовлення з рухом і музичним ритмом, їй пропонують, зокрема, вправи для розвитку дихання, що сприяють виробленню правильного діафрагмального дихання, тривалості видиху, його сили й поступовості (стати на носки, руками потягнутися вгору — вдих, опускаючись на повну стопу і ставлячи руки на пояс, довго тягнути приголосний

глухий звук [c] (або [ш], [ф], [х]), потім — голосні звуки [a], [o], [y], [i]), та вправи для розвитку голосу й артикуляції (спів вокалізів [у], [ø], [a], [i] та вигуків, що виражают радість, біль, гнів, страх: «А! О! Ах! Ох! Ай-ай-ай!», а також парних звуків [к]/[г]/[г'], [б]/[п], [в]/[ф], [д]/[т]).

ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНІ ТА КОРИГУВАЛЬНІ ТЕХНОЛОГІЇ НА ЗАНЯТТЯХ ІЗ ЛОГОРИТМІКИ

Фахівцеві дошкільного навчального закладу, який проводить із дітьми заняття з логоритміки, стануть у пригоді здоров'язбережувальні та коригувальні технології, зокрема:

- **валеологічні пісеньки-співаночки.** Значну увагу на заняттях слід приділити вихованню та розвитку дитячих голосів. Голос — це своєрідний індикатор здоров'я людини: хто має сильний голос, у того зазвичай міцне здоров'я. Важливо правильно дібрати голосові вправи, зокрема — валеологічні пісеньки. Вони готують голосові зв'язки до співу, розвивають звуковисотний і ритмічний слух. Нескладні тексти та мелодія, що містять звуки мажорної гами, тризвуки, поліпшують настрій, а також емоційний клімат заняття, готують голос до співу. Такі пісеньки-співаночки можна супроводжувати самомасажем біологічно активних зон обличчя та шиї, ритмічними рухами, жестикулюванням;
- **пальчикові, артикуляційні та дихальні гімнастики:**
 - пальчикові та жестові ігри цікаві й нетривалі (1,5—2 хв), їх легко запам'ятати, наслідуючи за дорослим, вони дають змогу дітям відпочити під час малорухливих видів діяльності (наприклад, слухання музики) і водночас не відвертають уваги дітей від основного виду діяльності,
 - артикуляційна гімнастика сприяє тренуванню м'язів мовленневого апарату, розвиває музичну пам'ять (що допомагає запам'ятувати тексти пісень), а також увагу та чуття ритму, підвищує рівень розвитку мовлення дітей, їхніх співочих навичок, поліпшує міміку. Добирати вправи артикуляційної гімнастики слід за рекомендаціями вчителя-логопеда,
 - дихальна гімнастика сприяє розвитку дихальної системи, коригує мовленнєві порушення та поліпшує співочі здібності дітей. Доречно використовувати елементи дихальної гімнастики О. М. Стрельнікової та дихально-звукової гімнастики Р. Бройса, що має комплексний лікувальний вплив на організм. Основний комплекс дихальної гімнастики містить такі вправи: «Долоньки», «Погончики», «Насос», «Великий маятник», «Малий маятник», «Кішечка», «Обійми плечі»,

У 1950—1960-ті роки систему музично-ритмічного виховання дошкільнят на теренах СРСР розробляли Н. О. Ветлугіна, О. В. Кенеман та їхні учні.

Із часом з ритмічної гімнастики та музично-ритмічного впливу виокремилася лікувальна ритміка.

Піонером уведення лікувальної ритміки в систему лікування пацієнтів став акаадемік, видатний психіатр Василь Олексійович Гіляровський. Під його керівництвом 1926 року в Спеціалізованій клінічній лікарні № 8 ім. З. П. Соловйова (м. Москва, Росія) було впроваджено особливу систему лікувальної ритміки для дітей і дорослих.

Подібну лікувальну ритміку почали застосовувати і в логопедичних установах. Спочатку її використовували в роботі з дітьми, які страждали на заїкання.

Наприклад, у заїкуватих дітей 12—15 років було виявлено пошушення моторики, а відтак — запропоновано систему фізичних вправ для усунення заїкання у таких дітей.

У 1960-ті роки польський логоритміст Аврелія Розенталь спробувала ввести елементи ритмопластики в логопедичну роботу. У своїй терапевтичній програмі вона використовувала новий спосіб коригування мовлення — логоритміку, який спирається на поєднання слова та музичного ритму, отже — містив як запрограмований, так і імпровізований музичний матеріал.

Іще одним прихильником ідей Е. Жак-Далькроза був німецький композитор, музикант і педагог Карл Генріх Марія Орф.

Його методична концепція полягала у максимальному розвитку активності дітей через музику й танець. Заняття були засновані на синтезі слів, музики й руху, до того ж рухи поєднувалися з ритмічним промовлянням, співом та грою на простих музичних інструментах.

Перевагою цього методу є використання творчих можливостей дитини та зображення малюка естетичними емоціями. Концепцію Орфа до сьогодні всебічно застосовують: її елементи є складовою програм дошкільних навчальних закладів Європи.

1976 року було створено навчально-методичний фільм «Логопедична ритміка в дитячому садку» (автор сценарію Г. О. Волкова). Наведений у цій кінострічці різноманітний логоритмічний матеріал можна використовувати в коригувальній роботі для усунення функціональної дислалії (роздладу мовлення, що виявляється в порушенні вимови звуків), стертої форми дизартрії (нерозбірливого мовлення) та заїкання.

Сучасна логоритміка

Отже, із плином часу логопедичну ритміку дедалі активніше використовували в різноманітних реабілітаційних методиках як один із самостійних засобів коригувального впливу. Тому сьогодні доцільно застосовувати досвід учених, педагогів, фізіологів та лікарів для виправлення вад мовлення у дітей, зокрема — починати цю роботу ще в дошкільному навчальному закладі.

Поєднання музики, руху та слова у логоритміці відбувається по-різному, але якою б не була частка музики та слова, музики та руху у вправах — усі вони в комплексі формують та впорядковують рухову сферу дитини й позитивно впливають на її особистість та мовлення. У дитячому садку компенсуючого виду зі спеціалізацією «логопедія» або комбінованого типу логоритмічні заняття є однією з основних форм організації музичного виховання, навчання та розвитку.

Симбіоз слова, музики та руху в логоритміці заради подолання вад мовлення дошкільника має на меті: 1) поєднати у свідомості дитини мовлення з рухом і музичним ритмом; 2) розвинути основні рухи малюка; 3) розвинути музично-ритмічне чуття дитини.

Досягнення цієї мети можливе, якщо успішно працювати над складовими кожної з них.

1. Зв'язок мовлення з рухом і музичним ритмом	1) Розвиток дихання, голосу, артикуляції; 2) координація рухів зі словом; 3) виразність рухів і мовлення; 4) координація співу з ходьбою; 5) розвиток уяви та творчих здібностей
2. Розвиток основних рухів	1) Формування правильної постави; 2) опанування різних видів ходьби; 3) формування та розвиток уміння орієнтуватися у просторі, правильно перешиковуватися; 4) набуття навичок виразного руху; 5) розвиток дрібної моторики руки
3. Розвиток музично-ритмічного чуття	1) Активізування уваги; 2) набуття зміння зображати характер ритму в русі та мовленні; 3) визначення чуття музичного ритму

Наприклад, для того щоб поєднати у свідомості дитини мовлення з рухом і музичним ритмом, їй пропонують, зокрема, вправи для розвитку дихання, що сприяють виробленню правильного діафрагмального дихання, тривалості видиху, його сили й поступовості (стати на носки, руками потягнутися вгору — вдих, опускаючись на повну стопу і ставлячи руки на пояс, довго тягнути приголосний

глухий звук [c] (або [ш], [ф], [х]), потім — голосні звуки [a], [o], [y], [i]), та вправи для розвитку голосу й артикуляції (спів вокалізів [у], [ø], [a], [i] та вигуків, що виражают радість, біль, гнів, страх: «А! О! Ах! Ох! Ай-ай-ай!», а також парних звуків [к]/[г]/[г'], [б]/[п], [в]/[ф], [д]/[т]).

ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНІ ТА КОРИГУВАЛЬНІ ТЕХНОЛОГІЇ НА ЗАНЯТТЯХ ІЗ ЛОГОРИТМІКИ

Фахівцеві дошкільного навчального закладу, який проводить із дітьми заняття з логоритміки, стануть у пригоді здоров'язбережувальні та коригувальні технології, зокрема:

- **валеологічні пісеньки-співаночки.** Значну увагу на заняттях слід приділити вихованню та розвитку дитячих голосів. Голос — це своєрідний індикатор здоров'я людини: хто має сильний голос, у того зазвичай міцне здоров'я. Важливо правильно дібрати голосові вправи, зокрема — валеологічні пісеньки. Вони готують голосові зв'язки до співу, розвивають звуковисотний і ритмічний слух. Нескладні тексти та мелодія, що містять звуки мажорної гами, тризвуки, поліпшують настрій, а також емоційний клімат заняття, готують голос до співу. Такі пісеньки-співаночки можна супроводжувати самомасажем біологічно активних зон обличчя та шиї, ритмічними рухами, жестикулюванням;
- **пальчикові, артикуляційні та дихальні гімнастики:**
 - пальчикові та жестові ігри цікаві й нетривалі (1,5—2 хв), їх легко запам'ятати, наслідуючи за дорослим, вони дають змогу дітям відпочити під час малорухливих видів діяльності (наприклад, слухання музики) і водночас не відвертають уваги дітей від основного виду діяльності,
 - артикуляційна гімнастика сприяє тренуванню м'язів мовленневого апарату, розвиває музичну пам'ять (що допомагає запам'ятувати тексти пісень), а також увагу та чуття ритму, підвищує рівень розвитку мовлення дітей, їхніх співочих навичок, поліпшує міміку. Добирати вправи артикуляційної гімнастики слід за рекомендаціями вчителя-логопеда,
 - дихальна гімнастика сприяє розвитку дихальної системи, коригує мовленнєві порушення та поліпшує співочі здібності дітей. Доречно використовувати елементи дихальної гімнастики О. М. Стрельнікової та дихально-звукової гімнастики Р. Бройса, що має комплексний лікувальний вплив на організм. Основний комплекс дихальної гімнастики містить такі вправи: «Долоньки», «Погончики», «Насос», «Великий маятник», «Малий маятник», «Кішечка», «Обійми плечі»,